

Inleiding

Voor u ligt ons pestprotocol. Dit protocol bevat richtlijnen bij geconstateerd pestgedrag en bij cyberpesten.

Met dit pestprotocol wil de school duidelijkheid verschaffen over hoe er gehandeld wordt wanneer er gepest wordt. Door het protocol te volgen willen wij de samenwerking tussen het schoolpersoneel, pester, gepeste, overige klasgenoten en ouders verkrijgen. Deze vorm van samenwerken wordt de vijfsporenaanpak genoemd (hierover meer in het pestprotocol). Daarbij worden gebeurtenissen die te maken hebben met de pestsituatie vastgelegd, zodat het verloop gevolgd kan worden. Hierdoor ontstaat helderheid voor alle partijen.

Bovengenoemde is erop gericht om het schoolpersoneel, maar ook de ouders en onze leerlingen op de hoogte te brengen, van wat de school doet om een zo veilig mogelijk schoolklimaat te verkrijgen. Hierbij vinden wij het van groot belang om het vertrouwen te winnen van eenieder over de rol van onze school binnen het thema pesten. Wij willen alert zijn op pestgedrag en actie ondernemen, kinderen moeten leren om met elkaar om te gaan, als er gepest wordt volgen we de procedures van het protocol.

De acties die de school onderneemt zijn niet statisch. Het pestprotocol zal indien nodig door bijvoorbeeld nieuwe ontwikkelingen, aangepast worden.

De tekst van dit protocol is samengesteld uit verschillende protocollen voor zover ze op onze school van toepassing zijn en van de website Pestweb.nl.
Amsterdams Beroepscollege Noorderlicht.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
Inhoudsopgave	2
Het pesten.....	3
Wat is pesten?	3
Hoe wordt er gepest?	3
De pester	4
De meelopers	5
Het aanpakken van pesten.....	5
Het pestprotocol.....	6
Uitgangspunten	6
De vijfsporenaanpak.....	6
Preventieve maatregelen.....	7
Het stappenplan na melding van pesten (de aanpak)	8
De docent	9
De mentor	9
De zorgcoördinator onder- of bovenbouw	10
De leerling	10
Het pestproject	11
De rol van de ouder- en kindadviseur (OKA).....	11
Cyberpesten.....	11
Wat is cyberpesten	11
Hoe wordt er gepest?	11
Het stappenplan na een melding van cyberpesten	12
Bijlagen bij Pestprotocol.....	13
Bijlage 1: Nationaal onderwijsprotocol tegen pesten	13
Bijlage 2: Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling.....	14
Bijlage 3: Leidraad voor een gesprek met de pester	14
Bijlage 4: Tips voor leerlingen	16
Bijlage 5: Links (cyber)pesten	17
Bijlage 6: Wat is School Wide Positive Behavior Support (SWPBS)?	18

Het pesten

Wat is pesten?

We spreken van pesten als dezelfde persoon regelmatig en systematisch bedreigd en geïntimideerd wordt. Pesten is een vorm van geweld en daarmee grensoverschrijdend en zeer bedreigend. Over de redenen waarom mensen zich agressief gedragen, bestaan allerlei theorieën. Volgens de ene theorie is geweld een onontkoombaar verschijnsel, dat op zijn best op een acceptabele wijze kan worden gekanaliseerd, volgens een andere theorie komt geweld voort uit frustratie en kan dit worden voorkomen door ontevredenheid weg te nemen, de agressie opwekkende omgeving om te vormen en reflectie op het gedrag te stimuleren.

Een klimaat waarin gepest wordt, tast iedereen aan. In een klas waar gepest wordt, kunnen alle leerlingen en docenten slachtoffer worden. Pestgedrag moet dan ook door iedereen serieus worden genomen. Het lastige is dat veel pestgedrag zich in het verborgene afspeelt, zodat het moeilijk is om er greep op te krijgen. En zelfs als het pestgedrag wordt opgemerkt, weten omstanders niet altijd hoe ze ermee om kunnen gaan. Dat is ook de reden van dit pestprotocol.

Docenten en onderwijsondersteunend personeel hebben echter een taak (samen met de ouders en de leerlingen zelf) bij het tegengaan van pesten. Leerlingen moeten weten dat ze hulp kunnen krijgen van volwassenen in de school en hierom durven vragen. Volwassenen dienen oog te hebben voor de signalen van leerlingen. Ze dienen interesse te tonen en te luisteren naar wat de leerlingen te vertellen hebben.

Voor mentoren betekent dit dat ze groepsgesprekken houden, aandacht hebben voor de groeps sfeer en het functioneren van individuele leerlingen in de groep. Ze maken afspraken met de klas en zorgen ervoor dat deze afspraken nagekomen worden.

Hoe wordt er gepest?

Met woorden vernederen, belachelijk maken schelden dreigen met bijnamen aanspreken gemene briefjes, digitaal pesten. Lichamelijk trekken aan kleding, duwen en sjoeren schoppen en slaan krabben en aan haren trekken wapens gebruiken. Achtervolgen opjagen en achternalopen in de val laten lopen, klemzetten of rijden opsluiten Uitsluiting doodzwijgen en negeren uitsluiten van feestjes bij groepsopdrachten. Stelen en vernielen afpakken van kledingstukken, schooltas, schoolspullen kliederen op boeken banden lek prikken, fiets beschadigen. Afpersing dwingen om geld of spullen af te geven het afdwingen om iets voor de pestende leerling te doen. Tussen plagerij en pesten loopt een diffuse grens, die voor ieder

persoonlijk verschillend is. Iedereen is gerechtigd zelf aan te geven wat hij als acceptabel beschouwt.

De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dat kan met hun uiterlijk, gedrag, gevoelens en sociale uitingsvormen te maken hebben. Bovendien worden kinderen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen, dus in onveilige situaties.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis en op school niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

Schaamte;

Angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt;

Het probleem lijkt onoplosbaar;

Het idee dat het niet mag klikken.

Mogelijke signalen van gepest worden (ook van belang voor ouders) Niet meer naar school willen Niet meer over school vertellen thuis Nooit meer andere kinderen mee naar huis nemen of bij anderen gevraagd worden Slechtere resultaten op school dan vroeger

Regelmatig spullen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen Regelmatig hoofdpijn of buikpijn hebben Blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen Niet willen slapen, vaker wakker worden, bedplassen, nachtmerries hebben De verjaardag niet willen vieren

Niet buiten willen spelen Niet alleen een boodschap durven doen Niet meer naar een bepaalde club of vereniging willen gaan Bepaalde kleren niet meer willen dragen Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn Zelf blessures scheppen om niet naar school te hoeven

De pester

Pesters zijn vaak de sterkeren in hun groep. Zij zijn of lijken populair, maar zijn dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door stoer en onkwetsbaar gedrag. Vanbinnen zijn ze vaak onzeker en ze proberen zichzelf groter te maken door een ander kleiner te maken.

Pesters krijgen vaak andere kinderen mee, want wie meedoet, loopt zelf de minste kans om slachtoffer te worden. Doorgaans voelen pesters zich niet schuldig, want het

slachtoffer vraagt er in hun ogen immers om gepest te worden. Daarnaast hebben pesters vaak ook een positieve blik op het gebruik van geweld.

Pesten kan een aantal oorzaken hebben:

- Een vaak gevoelde anonimiteit (ik besta niet); als een pester zich verloren voelt binnen een grote groep, kan hij zich belangrijker maken door een ander omlaag te drukken.
- Het moeten spelen van een niet-passende rol.
- Een voortdurende strijd om de macht in de klas.
- Een niet-democratisch leefmilieu binnen de school; iemand is autoritair en laat op een onprettige wijze blijken dat hij de baas is.
- Dergelijke spanningen kunnen op een zondebok worden afgereageerd.
- Een gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau).
- Een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid) of juist een te sterk gevoel voor autonomie.
- Een negatief zelfbeeld, weinig eigenwaarde.
- Een problematische thuissituatie, negatief voorbeeldgedrag van ouders/verzorgers.

De meelopers

Meelopers zijn omstanders die incidenteel actief of passief meedoen met het pesten. Dit gebeurt meestal uit angst om zelf in de slachtofferrol terecht te komen, maar het kan ook zo zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en dat ze denken in populariteit mee te liften met de pester. Verder kunnen leerlingen meelopen uit angst vrienden of vriendinnen te verliezen. De meeste leerlingen houden zich afzijdig als er wordt gepest. Ze voelen zich wel vaak schuldig over het feit dat ze niet in de bres springen voor het slachtoffer of hulp inschakelen. Het is belangrijk deze leerlingen tot helpers te maken.

Het aanpakken van pesten

Pesten is onacceptabel en vraagt om een duidelijke en krachtige reactie vanuit de school. De grote vraag is hoe dat het beste kan en vooral ook hoe we dat binnen een vestiging en een onderwijsteam het beste kunnen aanpakken. Pesten kan grote gevolgen hebben voor de gepeste (onzekerheid, faalangst, depressie, zelfdoding) en de pester (problemen met sociale relaties, positief tegenover het gebruik van geweld, heeft grotere kans in het criminele circuit terecht te komen).

Het pestprotocol

Het pestprotocol vormt de verklaring van de vertegenwoordiging van de school en de ouders waarin is vastgelegd dat we pestgedrag op school niet accepteren en volgens een vooraf bepaalde handelwijze gaan aanpakken.

Uitgangspunten

Een dergelijk protocol kan alleen functioneren als aan bepaalde voorwaarden is voldaan:

1. De school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren.
2. Pesten moet als een probleem worden gezien door alle direct betrokken partijen:
Docenten, onderwijsondersteunend personeel, ouders en leerlingen. Met het ondertekenen van het Nationaal onderwijsprotocol (zie bijlage I) laten alle betrokken partijen zien, dat zij bereid zijn tot samenwerking om de problemen rond pesten aan te pakken.
3. Docenten en onderwijsondersteunend personeel moeten pesten kunnen signaleren en vervolgens duidelijk stelling nemen tegen het pesten.
4. De school dient te beschikken over een directe aanpak wanneer het pesten de kop opsteekt (het stappenplan tegen pesten).
5. De school ontplooit preventieve (les)activiteiten.

De vijfsporenaanpak

Door het ondertekenen van het Nationaal onderwijsprotocol heeft de school zich verbonden aan de vijfsporenaanpak. Dit houdt in:

De algemene verantwoordelijkheid van de school. De school zorgt dat de medewerkers voldoende informatie hebben over het pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten. De school werkt aan een goed beleid rond pesten, zodat de veiligheid van leerlingen binnen de school zo optimaal mogelijk is waardoor een klimaat ontstaat waarin pesten bespreekbaar gemaakt kan worden.

Alle medewerkers van de school vervullen een voorbeeldfunctie bij het signaleren en tegengaan van pestgedrag. Het bieden van steun aan de jongere die gepest wordt. Het probleem wordt serieus genomen. Er wordt uitgezocht wat er precies gebeurd is. Er wordt overlegd over mogelijke oplossingen.

Het aanbieden van hulp door de mentor, de betreffende zorgcoördinator en/of de schoolmaatschappelijk werker. Het bieden van steun aan de pester. Het confronteren van de jongere met zijn gedrag en de gevolgen hiervan voor de pester. De achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen. Wijzen op het gebrek aan empathisch vermogen dat zichtbaar wordt in het gedrag. Het aanbieden van hulp (desnoods verplicht) door de mentor, de betreffende zorgcoördinator.

Het betrekken van de middengroep bij het pesten. De mentor bespreekt met de klas het onderwerp pesten en benoemt de rol van alle leerlingen en die van de school hierin. Er wordt gesproken over mogelijke oplossingen en wat de klas kan bijdragen aan een verbetering bij peestsituaties. De mentor komt hier in de toekomst op terug.

Het bieden van steun aan de ouders. Ouders die zich zorgen maken over pesten worden serieus genomen. De school werkt samen met de ouders om het pesten aan te pakken. De school geeft adviezen aan de ouders in het omgaan met hun gepeste of pestende kind. De school verwijst de ouders zo nodig naar deskundige hulpverleners. De ouders van leerlingen die gepest worden, kunnen er moeite mee hebben, dat hun kind aan zichzelf zou moeten werken. Hun kind wordt gepest en dat moet gewoon stoppen. Dat klopt, het pesten moet stoppen. Echter, een gepest kind wil zich niet alleen veilig voelen op school; het wil ook geaccepteerd worden. Het verlangt ernaar om zich prettig en zelfverzekerder te voelen. Daar kan begeleiding of een (sociale vaardigheids-) training aan bijdragen.

Preventieve maatregelen

Elke mentor bespreekt aan het begin van het schooljaar de algemene afspraken en verwachtingen in de school en in de klas. Het onderling plagen en pesten wordt hierbij genoemd en onderscheiden. Tevens bespreekt de mentor in zijn klas het pestprotocol. Ook wordt duidelijk gesteld dat pesten altijd gemeld moet worden en niet als klikken maar als hulp bieden of vragen wordt beschouwd.

In de onderbouw wordt aandacht besteed aan omgangsvormen, grenzen stellen en dergelijke. Eén van de hoofddoelen van deze lessen is preventief ingezet om pesten te voorkomen. De leerlingen onderschrijven aan het eind van deze les(sen) een aantal samen gemaakte afspraken (het non/pest-contract).

De mentorlessen zijn gericht om de eerste (klassikale) verschijnselen bij pesten in kaart te brengen. Daarnaast werken de mentoren met diverse ondersteunende projecten (Spijt en It's Up To You). Dit laatste is een programma's om het mediagebruik van de leerlingen zichtbaar te maken en een van de doelen is preventief te werken bij cyberpesten.

Indien een mentor of docent daartoe aanleiding ziet, besteedt zij/hij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groepsgesprek. Hierbij worden de rol van de pester, het slachtoffer, de meelopers en de stille getuigen benoemd.

Van de gesprekken rond pesten worden aantekeningen gemaakt, die door de mentor worden genotuleerd en aan de zorgcoördinator van de desbetreffende afdeling worden doorgegeven en bewaard in het leerlingvolgsysteem.

Naast het bespreekbaar maken van pesten, wordt er preventief gewerkt door 'School-Wide Positive Behavior Support (SWPBS)' in te zetten. SWPBS is gericht op het bevorderen van sociaal gedrag en het verminderen van gedragsproblemen bij leerlingen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Dit doel wordt bereikt via een driejarige systematische en gelaagde gedragsaanpak die bestaat uit de school breed en preventief toepassen van gedrag beïnvloedende technieken, de school breed registreren/signaleren van ongewenst gedrag en het op maat inzetten van bestaande interventies voor leerlingen met risicovol gedrag. Zie bijlage 6.

Voorbeeld van een pestcontract

Contract "veilig in school"

Ik vind dat iedereen zich veilig moet voelen in school.
Daarom houd ik mij aan de volgende afspraken:

- Ik accepteer de ander zoals hij is en ik discrimineer niet.
- Ik scheld niet en doe niet mee aan uitlachen en roddelen.
- Ik blijf van de spullen van een ander af.
- Als er ruzie is speel ik niet voor eigen rechter.
- Ik bedreig niemand, ook niet met woorden of digitaal.
- Ik neem geen wapens of drugs mee naar school.
- Ik gebruik geen geweld, ook geen digitaal geweld.
- Als iemand mij hindert vraag ik hem of haar duidelijk daarmee te stoppen.
- Als dat niet helpt, vraag ik een docent of mijn mentor om hulp.

Het stappenplan na melding van pesten (de aanpak)

In alle leerjaren zijn de mentoren alert op pesten. Daarnaast kan samen met de leerlingen een klassencontract worden gemaakt. Daarin staan regels die door de

leerlingen zelf zijn gekozen. De mentor vertelt de leerlingen wat de procedure op Amsterdams beroepscollege Noorderlicht is bij pesten.

De docent

De docenten hebben vooral een signalerende rol. Wanneer zij pesten waarnemen of redenen hebben om pesten te vermoeden, wordt er van hen verwacht dat zij hierop adequaat reageren en een melding doen bij de mentor om hulp en overleg in gang te zetten.

Constaateert OPENLIJK-pestgedrag:

1. Zij/hij grijpt indien mogelijk onmiddellijk in en spreekt nog tijdens of direct na afloop van de les met pester(s) en slachtoffer samen.
2. Zij/hij informeert mentor(en) van de desbetreffende leerlingen.
3. Zij/hij blijft alert op verdere signalen.

Constaateert ONDERHUIDS pestgedrag:

1. Zij/hij grijpt indien mogelijk onmiddellijk in en spreekt nog tijdens of direct na afloop van de les met pester(s) en slachtoffer samen.
2. Zij/hij informeert mentor(en) van de desbetreffende leerlingen.
3. Geeft signaal door aan de mentor

De mentor

Wanneer het pesten plaatsvindt in klassenverband, praat de mentor eerst met de gepeste en later met de pester apart. In het gesprek met de pester zal de pester op de consequenties van dergelijk gedrag gewezen worden en getracht wordt de achtergronden van het pestgedrag boven tafel te krijgen.

De mentor spreekt met het slachtoffer afzonderlijk en informeert naar mogelijke andere pest- ervaringen. Overtuigt de leerling ervan dat iedere vorm van intimidatie van de kant van de pester direct gemeld moet worden. Overlegt of de ouders moeten worden ingelicht. Een leidraad voor deze gesprekken is te vinden in bijlage II en III. Vervolgens organiseert de mentor een gesprek tussen beide leerlingen en probeert tot goede afspraken te komen.

Mentor licht de zorgcoördinator in. Zij overleggen of de standaardprocedure gevolgd kan worden of dat er direct zwaardere maatregelen noodzakelijk zijn. Bovendien wordt overlegd of de ouders van pester en/of slachtoffer en de docenten en OOP

moeten worden ingelicht. De leerling wordt vervolgens aangemeld voor het intern ZAT (Zorg Advies Team).

De mentor neemt contact op met de ouders van de pester en de gepeste en betreft hen bij de oplossing. De mentor bespreekt direct het vervolgtraject indien het pesten zich herhaalt. De mentor praat met de klas. Dit is belangrijk in verband met het herstellen van de groeps sfeer en om te benadrukken welke verantwoordelijkheid ieder groeps lid heeft.

Indien het probleem escaleert, meldt de mentor het gedrag aan de betreffende zorgcoördinator van de leerling(en). De mentor overhandigt de zorgcoördinator het dossier met daarin de gebeurtenissen en de afspraken die zijn gemaakt. Indien het probleem escaleert worden de ouders/verzorgers op de hoogte gesteld en zo nodig betrokken bij het vinden van een oplossing.

De zorgcoördinator onder- of bovenbouw

De desbetreffende zorgcoördinator kan in onderling overleg, de rol van de mentor overnemen bij escalatie van het pestgedrag en wanneer het pesten het klassenverband overstijgt. Zij/hij heeft zo nodig een gesprek met de gepeste en de pester apart of organiseert direct een gesprek tussen beiden. In het contact met de pester is het doel drieledig, namelijk:

- confronteren (zie bijlage III)
- mogelijke achterliggende problematiek op tafel krijgen
- helderheid geven over het vervolgtraject bij herhaling van pesten.

In het contact met de gepeste wordt gekeken of zij bepaald gedrag vertoont, waardoor zij een gemakkelijk doelwit vormt voor pesters. De zorgcoördinator adviseert zo nodig, zowel aan de pester als de gepeste, hulp op vrijwillige basis door de ouder- en kindadviseur (OKA).

De zorgcoördinator stelt alle betrokken ouders op de hoogte wanneer er sprake is van recidief gedrag, verzoekt hen om met hun kind te praten en stelt hen op de hoogte van het vervolgtraject. De zorgcoördinator bespreekt de mogelijkheden tot hulp met de ouders en koppelt alle informatie weer terug naar de mentor.

De leerling

De leerling meldt pestgedrag jegens haarzelf of een medeleerling aan de docent of mentor, zorgcoördinator, waarna de bovengenoemde procedure volgt. Daarnaast houdt de leerling de mentor op de hoogte of pestgedrag is gestopt.

Het pestproject

Wanneer de pester opnieuw in bewezen pestgedrag vervalt, wordt zij door de school ertoe verplicht om een individueel programma te volgen. Het doel van dit programma is reflectie en het gevoelig maken van de pester voor wat zij aanricht bij de gepeste leerling. De ouders worden van dit project op de hoogte gesteld.

De rol van de ouder- en kindadviseur (OKA)

De OKA ondersteunt, in overleg met de zorgcoördinator, waar nodig mentoren en docenten tijdens de verschillende fasen in het proces. Zij biedt, in overleg met de zorgcoördinator, op vrijwillige basis individuele begeleiding aan de pester en de gepeste. Daarnaast biedt zij, in overleg met de zorgcoördinator, een sociaal-emotionele training aan voor het eerste en tweede leerjaar. De OKA kan waar nodig een inbreng hebben tijdens de mentorlessen. Zij biedt, in overleg met de zorgcoördinator, kleinere trainingen aan bij specifieke hulpvragen, zoals bijvoorbeeld een assertiviteitstraining.

Cyberpesten

Wat is cyberpesten

Cyberpesten (of digitaal pesten) is het pesten of misbruiken via het internet en via mobiele telefoon. Cyberpesten kan nog veel harder zijn dan pesten in het gewone, dagelijkse leven. Dit komt doordat de daders gemakkelijk anoniem kunnen blijven en de reikwijdte van het internet veel groter is. Tegelijkertijd komen kinderen op steeds jongere leeftijd met cyberpesten in aanraking.

“Toen ik een half jaar geleden op een woensdagmiddag op msn ging, werd ik in tien minuten, veertien keer met de dood bedreigd, vertelt Janna (13). De dagen daarna stroomde mijn mailbox vol met berichten van een adres dat ik niet kende: “We komen je halen. Laat het licht maar aan ’s nachts”. Er ging een e-mail mijn klas langs met een foto waarop mijn hoofd op het lichaam van een pornomeisje was geplakt, daaronder stond: Deze hoer gaat sterven”. (1/07/07 uit mijn Pers)

Hoe wordt er gepest?

- Pest-mail (schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen).
- Stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van haat-mail of het dreigen met geweld in chatrooms.
- Het tegenkomen van ongewenst materiaal zoals: porno en kinderporno, gewelddadig materiaal etc.

- Ongewenst contact met vreemden.
- Webcam-seks: beelden die ontvangen worden kunnen opgeslagen worden en te zijner tijd misbruikt worden.
- Hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook het uit naam van een ander versturen van pest-mail.

Het stappenplan na een melding van cyberpesten

1. Bewaar de berichten. Probeer de berichten waarin het pestgedrag voorkomt te bewaren. Vertel leerlingen hoe ze dat kunnen doen (afdrukken, selecteren en kopiëren, msn-gesprekken opslaan).
2. Blokkeren van de afzender. Leg de leerling zo nodig uit hoe zij de pest-mail kan blokkeren. Probeer de dader op te sporen. Soms is de dader te achterhalen door uit te zoeken van welke computer op school het bericht is verzonden. Neem contact op met de ICT-coördinator of de systeembeheerder. Het is mogelijk om van het IP-adres van de e-mail af te leiden van welke computer het bericht is verzonden. Ook is er van alles mogelijk via de helpdesk.
3. Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling. Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen. Verwijs de ouders zo nodig door. Er zijn twee telefoonnummers die ouders kunnen bellen met vragen, namelijk: 0800-5010 (de onderwijstelefoon) en 0900-11131113 (de vertrouwensinspectie).
4. Adviseer aangifte. In het geval dat een leerling stelselmatig wordt belaagd is er sprake van stalking en dan kunnen de ouders aangifte doen. Ook wanneer het slachtoffer lichamelijk letsel of materiële schade is toegebracht, kan de politie worden ingeschakeld. Zo nodig kun je verwijzen naar Bureau Slachtofferhulp (www.slachtofferhulp.nl, tel: 0900-0101)
5. Ouder- en kindadviseur. Verwijs de pester en/of de gepeste door naar de maatschappelijk werker wanneer verdere begeleiding nodig is.

Bijlagen bij Pestprotocol.

Bijlage 1: Nationaal onderwijsprotocol tegen pesten

Het Nationaal onderwijsprotocol tegen pesten beoogt via samenwerking het probleem van het pestgedrag bij kinderen aan te pakken en daarmee het geluk, het welzijn en de toekomstverwachting van kinderen daadwerkelijk te verbeteren.

De ondertekenaars van dit protocol verklaren het volgende:

Pesten is een wezenlijk en groot probleem. Uit onderzoek blijkt dat een op de vier kinderen (330.000) in het basisonderwijs en een op de 16 leerlingen (55.000) in het voortgezet onderwijs slachtoffer zijn van pestgedrag. Pestgedrag is schadelijk tot zeer schadelijk voor kinderen, zowel voor de slachtoffers als voor de pesters. De omvang en zwaarte van het probleem leiden tot de noodzaak van een aanpak door alle opvoeders van jongeren, in het bijzonder door de ouders en door de leerkrachten.

Het management dient, om een passend en afdoend antwoord te vinden op het probleem pesten, uit te gaan van een zo goed mogelijke samenwerking tussen ouders, medewerkers van de school en leerlingen, gebaseerd op afgesproken beleid dat gericht is op deze samenwerking.

Alle betrokkenen bij de school (management, medewerkers, leerlingen, ouders) wensen een samenwerking, zoals bedoeld onder 2, ook daadwerkelijk aan te gaan, te stimuleren en levend te houden.

De ondertekenaars van dit protocol verbinden zich daarom het volgende te doen:

- een aanpak via en het werken volgens de 'vijfsporenaanpak':
- het bewust maken en bewust houden van de leerlingen van het bestaan en de zwaarte van het probleem;
- een gerichte voorlichting aan alle ouders van de school;
- het aanleggen van - voor iedere persoon aan de school verbonden
- toegankelijke, goede informatie over het probleem pesten, met als speciaal aandachtspunt informatie voor de leerlingen;
- het beschikbaar stellen van geld waarmee wordt bekostigd: de scholing van personeelsleden, lesmaterialen, lezingen en andere activiteiten voor ouders en voor de aanschaf van boeken en andere informatie;
- samenwerking te zoeken en afspraken te maken met andere scholen in de buurt over de aanpak van het pesten;
- het delen van de opgedane ervaringen met andere scholen.

De ondertekenaars verklaren zich in principe bereid tot deelname aan een tussentijdse evaluatie door de school binnen drie jaar.

Getekend namens - de leerlingenraad - de ouderraad – de medezeggenschapsraad – het managementteam.

Bijlage 2: Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

Feiten

- Klopt het dat je gepest wordt? (H)erkenning van het probleem
- Door wie word je gepest? (Doorvragen: zijn er nog meer?)
- Waar word je gepest? (Doorvragen: zijn er nog meer plekken?)
- Hoe vaak word je gepest?
- Hoe lang speelt het pesten al?
- Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?
- Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?
- Zijn er jongeren die jou weleens proberen te helpen?
- Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?

Aanpak

Bespreek samen met de leerling wat zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:

Hoe communiceert de leerling met anderen? Welke lichaamstaal speelt een rol? Hoe gaat de leerling om met haar gevoelens en hoe maakt zij deze kenbaar aan anderen? Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar de pester?

Gepeste jongeren lopen vaak rond met het gevoel dat er iets mis is met ze. Daardoor hebben ze moeite om voor zichzelf op te komen. Ergens is er iets in zichzelf dat de pester gelijk geeft. Besteed hier aandacht aan want niemand kan een ander klein maken zonder diens toestemming.

Bijlage 3: Leidraad voor een gesprek met de pester

Alvorens er een gesprek met de pester wordt gehouden heeft degene die het gesprek aangaat zich ervan overtuigd dat degene met wie het gesprek plaatsvindt inderdaad schuldig is aan het gemelde gedrag.

Het doel van dit gesprek is drieledig:

1. De leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan.
2. Relatiegericht, de achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen.
3. Veranderingsgericht, door het schetsen van de stappen die volgen wanneer het pestgedrag niet stopt.

Confronteren

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde. Confronteren is probleemgericht en richt zich op gedrag wat waar te nemen is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent! Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren.

Relatiegericht

Je bent heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt maar met behoud van de relatie. Bijvoorbeeld: Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt. Zeg nooit: Je bent heel gemeen. Je wilt duidelijk verder met de jongere. Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing. Eigenlijk zeg je daarmee dat de pester een waardeloos mens is. Specifiek blijven. Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen.

Veranderingsgericht

Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe het anders kan. Achterliggende oorzaken Nadat het probleem benoemd is, richt jij je op het waarom? Hoe komt het dat je dit gedrag nodig hebt? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Maak duidelijk dat er een tekort aan empathisch vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag. Wat ga je daaraan doen? Biedt zo nodig hulp aan van de maatschappelijk werker (op vrijwillige basis). Het pestgedrag moet stoppen Wees duidelijk over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt (zie richtlijnen pesten).

Bijlage 4: Tips voor leerlingen

Wat kun je doen om digitaal pesten en misbruik te voorkomen?

1. Bedenk dat niet alles waar is, wat je op het internet tegenkomt.
2. Gebruik een apart hotmailadres om jezelf te registreren op websites. Kies een e-mailadres dat niet je eigen voor- en achternaam volledig weergeeft.
3. Gebruik altijd een bijnaam als chat.
4. Zorg dat je wachtwoorden geheim blijven en niet makkelijk te raden zijn. Als anderen wel binnen zijn gekomen, neem dan contact op met de beheerder van de site.
5. Als je een vervelend gevoel hebt over iets wat je hebt gezien of meegemaakt, vertrouw dan op je gevoel en vertel het aan iemand die je vertrouwt.
6. Blijf zelf respectvol naar anderen, scheld niet terug.
7. Ga weg uit de chatroom als er iets vervelends gebeurt.
8. Verwijder onbekende mensen uit je msn contactlijst.
9. Bel of mail niet zomaar met personen die je alleen van internet kent, spreek niet met ze af zonder dat je ouders dit weten.
10. Verstuur zelf geen flauwe grappen, dreigmail of haatmail.
11. Geef geen persoonlijke informatie aan mensen die je alleen van chatten kent. Let vooral op bij foto's van jezelf. Als je een foto op internet zet, kan deze gemakkelijk gekopieerd en op een andere website geplaatst worden. Zo kan hij jarenlang terug te vinden zijn. Foto's kunnen ook bewerkt worden.
12. Wees zeer voorzichtig met het gebruik van je webcam. Jouw beelden kunnen worden opgeslagen en gebruikt worden om ze aan andere personen te laten zien of voor doeleinden gebruikt worden die jij niet wilt. Wat kun je tegen cyberpesten en misbruik doen?
13. Niet persoonlijk opvatten als het van mensen komt die je niet kent. De anonimiteit van internet maakt dat mensen makkelijker gaan schelden.
14. Reageer niet op pestmails of andere digitale pesterijen. Verwijder de e-mail zo mogelijk zonder hem te openen. Als je niet reageert, gaan pesters vaak op zoek naar iemand anders om te pesten.
15. Blokkeer de afzender. Als het gaat om sms'jes op de mobiele telefoon, dan heb je soms de mogelijkheid om nummers te blokkeren.
16. Bewaar de bewijzen. Maak een print of sla ze op. Van het IP-adres van de e-mail kan soms worden afgeleid, van welke computer de e-mail verzonden is. Een provider heeft vaak een helpdesk die klachten over nare mail aan kan nemen. Men heeft daar ook de technische mogelijkheden om na te gaan wie de mail heeft verstuurd. Bel de helpdesk op.
17. Ga naar je mentor of teammanager toe op school. Deze zal je verder helpen om het pestgedrag te stoppen.
18. Bij stalken kun je aangifte doen bij de politie. Het is strafbaar. Voor meer informatie over aangifte doen: www.pestenislaf.nl.

Bijlage 5: Links (cyber)pesten

Algemene zoekpagina's

www.pesten.startkabel.nl

www.pesten.startpagina.nl

Pesten (algemeen)

www.pestweb.nl

Website van het APS met informatie, advies en tips over pesten voor kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten.

www.pesten.net

Voor en door slachtoffers. Opgericht door Bob van der Meer. Lesbrieff voortgezet onderwijs Omstanders bij pesten voordocenten.

Cyberpesten/veilig internetgebruik/veilige school

www.stopdigitaalpesten.nl

Campagne van SIRE (Stichting Ideële Reclame)

www.digibewust.nl

Een informatieve site van het Ministerie van Economische zaken, over het veilig gebruik van internet.

www.ppsi.nl

PPSI is het expertisecentrum van het APS op het gebied van het voorkomen en bestrijden van seksuele intimidatie en seksueel misbruik in het onderwijs. Je kunt er ook terecht voor informatie over pesten, agressie, geweld, discriminatie en racisme.

www.schoolenveiligheid.nl

Centrum School en Veiligheid van het APS verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid.

www.veilig.kennisnet.nl

Handreikingen en links voor ouders, leraren, kinderen, scholieren, schoolmanagers en ICT-coördinatoren.

Films met als thema Pesten

- Bluebird (2004)
- Mean creek (2005)
- Mean girls (2006)
- Spijt (2013)

Bijlage 6: Wat is School Wide Positive Behavior Support (SWPBS)?

SWPBS is een geïntegreerde, school brede aanpak, gericht op het expliciet maken en stimuleren van gewenst gedrag bij leerlingen in het primair onderwijs. Het doel van SWPBS is om de leerprestaties te verbeteren door een sociale omgeving te scheppen die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. Dit doel wordt gerealiseerd doordat de leerlingen beter weten wat erin en om school van hen verwacht wordt en zich hiernaar gedragen. Dat lukt hen doordat de volwassenen in en om de school hun verwachtingen hebben geëxpliciteerd en op elkaar hebben afgestemd. Deze gezamenlijke verwachtingen leren zij de leerlingen systematisch aan. Er ontstaat een veilig, voorspelbaar klimaat waarin pro sociaal en leerbevorderend gedrag systematisch wordt bekrachtigd en ongewenst gedrag eenduidig wordt omgebogen.

Voor verreweg de meeste leerlingen biedt deze sociale omgeving voldoende basis om zich goed te kunnen richten op de lesstof en goede vorderingen te maken. Voor de 20% leerlingen die meer nodig heeft om ditzelfde doel te bereiken, zijn er aanvullende interventies beschikbaar, op school en bij de ketenpartners in zorg. Hierbij zijn de lijnen kort en de interventies complementair aan de wijze waarop in en om school met de leerlingen wordt gewerkt. De ouders zijn partner in het expliciteren, aanleren en bekrachtigen van het gewenste gedrag. Bij de leerlingen die meer intensieve begeleiding nodig hebben, spelen ouders een centrale rol in deze begeleiding. Deze aanpak, zo blijkt in de VS en in Noorwegen, leidt voor alle leerlingen tot meer effectieve leertijd, een grotere taakgerichtheid van de leerlingen en minder verstoringen in de klas, wat weer leidt tot betere leerprestaties.

De SWPBS-aanpak die hier beschreven wordt, is ontwikkeld aan het Oregon Research Institute door Annemieke Golly en Jeff Sprague. In de Verenigde Staten zijn door diverse universiteiten en onderzoeksinstituten methodieken met (deels) vergelijkbare elementen ontwikkeld. Veel van deze initiatieven hebben zich verenigd in de Association for Positive Behavior Support (APBS).

De kern van de SWPBS-aanpak

De volgende zes elementen vormen samen het hart van de SWPBS-aanpak in Nederland.

1. SWPBS staat voor een schoolbrede aanpak

SWPBS-scholen werken met een geïntegreerde methodiek voor het stimuleren van gewenst gedrag op school en het creëren van een positief schoolklimaat. De vaste onderdelen van het programma richten zich steeds op drie niveaus: de hele school, de afzonderlijke groepen en de individuele leerlingen.

SWPBS is een methodiek met een overkoepelende functie. Algemeen bekende preventieprogramma's en methoden met vergelijkbare uitgangspunten (zoals bijvoorbeeld Taakspel, Kanjertraining, 2nd Step, de Vreedzame school en diverse Pestprogramma's) passen naadloos in de aanpak.

2. Preventie staat centraal

Scholen die aan de slag gaan met SWPBS voeren een preventief beleid binnen de school, gericht op het bekrachtigen van gewenst gedrag bij alle leerlingen. Daarnaast richt de methodiek zich op de behoeften van individuele leerlingen, met als doel alle leerlingen optimaal te laten profiteren van het geboden onderwijs. De piramide van Dishion (2002) vormt hierbij de basis.

- Op niveau 1 van de piramide bevinden zich leerlingen die zich gunstig ontwikkelen (80%). De 'universele' interventies van SWPBS, zoals het expliciet maken van verwachtingen en het structureel bekrachtigen van gewenst gedrag, richten zich onder meer op deze groep.
- Op niveau 2 bevinden zich leerlingen (10-15%) die een verhoogd risico lopen op de ontwikkeling van antisociaal gedrag. Het gaat hierbij vooral om leerlingen met beginnend probleemgedrag. Door deze groep leerlingen preventief en tijdelijk extra ondersteuning te bieden, kan hun gedrag tijdig worden bijgestuurd. Een voorbeeld van een interventie die op niveau 2 kan worden ingezet is 'Check in check out'.
- Op niveau 3 van de piramide bevinden zich 5% van de leerlingen. Deze groep kampt met ernstige(r) gedragsproblemen. Er is voor deze groep, naast de structuur en de zorg die PBS-school breed garandeert, een intensievere vorm van professionele hulp nodig.

3. SWPBS-scholen maken verwachtingen concreet, leren gewenst gedrag aan en bekrachtigen dit gedrag systematisch

De school stelt haar basiswaarden op papier en vertaalt deze naar concreet gedrag. De school kent twee tot vijf belangrijke basiswaarden in de school (bijvoorbeeld: wees veilig, wees respectvol, wees aardig, wees verantwoordelijk). Het schoolteam vertaalt deze waarden naar concreet gedrag voor de verschillende locaties in en om school (zoals de gangen, het schoolplein, de kantine, etc.), zodat voor de leerlingen en de leerkrachten duidelijk is welk gedrag er van een leerling op een bepaalde locatie verwacht wordt. De waarden en verwachtingen worden zichtbaar gemaakt, bijvoorbeeld met posters en werkstukken.

Gewenst gedrag wordt structureel aangeleerd, geoefend en herhaald

De verwachtingen (gedragsregels) worden ieder jaar weer aan de leerlingen aangeleerd. De leerlingen leren het gewenste gedrag door te oefenen, bijvoorbeeld met behulp van rollenspel, spelletjes en andere werkvormen. Oefening vindt niet

alleen in de klas plaats maar ook in de specifieke ruimte waar de gedragsregels van toepassing zijn, bijvoorbeeld in de gangen, op het schoolplein of in de gymzaal. Gedurende het jaar wordt dit regelmatig herhaald.

Gewenst gedrag wordt systematisch bekrachtigd

Om gedrag structureel aan te moedigen, ontwikkelt de school diverse, zichtbare systemen voor het systematisch bekrachtigen van gewenst gedrag, zowel voor de gemeenschappelijke ruimtes als in de klas. Alle medewerkers van de school maken van deze systemen gebruik.

Er zijn duidelijk omschreven consequenties die volgen op het overtreden van gedragsregels

De verhouding tussen positieve bekrachtiging van gewenst gedrag en het corrigeren van ongewenst gedrag is 4:1. De aandacht voor ongewenst gedrag wordt zo klein mogelijk gehouden. Wanneer leerlingen zich niet aan een verwachting (gedragsregel) houden, volgt een consequentie. Voor zowel leerlingen als leerkrachten is duidelijk hoe die consequentie er uit ziet. Afhankelijk van het gedrag, kan dit variëren van een mondelinge correctie (de leerkracht corrigeert bijvoorbeeld een leerling die te hard praat en geeft de leerling direct een compliment als de leerling zachter gaat praten) tot een grotere consequentie (een leerling is bijvoorbeeld in een vechtpartij beland en wordt naar een andere ruimte gestuurd om 5 minuten af te koelen). Bij aanhoudend ongewenst gedrag wordt een leerling, naar aanleiding van de registratie van gedragsincidenten, in het gedragsteam besproken.

4. De SWPBS-school stuurt op data over het gedrag van de leerlingen

De school maakt actief gebruik van systematische gegevensverzameling (de SWPBS-monitor). Om systematisch zicht en toezicht te houden op de ontwikkeling van leerlingen en vroegtijdig te kunnen ingrijpen bij problemen, hanteert de school de registratiesystematiek van de SWPBS-monitor. Deze monitor wordt benut om op individueel niveau, groepsniveau en schoolniveau te sturen. Ook gebruikt de school de gegevensverzameling om zicht te krijgen op het SWPBS-implementatieproces.

5. Er is sprake van partnerschap met ouders en samenwerking met de keten

Het samenwerken met de ouders is een vast onderdeel van de methodiek. De school ontwikkelt manieren om een positieve band met de ouders op te bouwen en met hen samen te werken vanuit gezamenlijke waarden en verwachtingen. Daarnaast hebben SWPBS-scholen 'zorg' in huis. Wanneer scholen met SWPBS gaan werken, is er een vaste medewerker vanuit een zorginstelling verbonden aan de school. Op die manier zijn er korte lijnen met de zorg op het moment dat specifieke hulp nodig is voor leerlingen op niveau 2 of niveau 3.

6. SWPBS wordt geborgd met een kwaliteitssysteem

Wanneer scholen werken met SWPBS, is er expliciete aandacht voor het borgen van de kwaliteit van de methodiek na implementatie. Hiertoe wordt een systeem voor certificering van scholen ontworpen.